

Економічні науки

УДК 33.54.22:658.114-043.86

Гайдай Діана Віталіївна

магістр кафедри економіки

Національного університету біоресурсів і природокористування України

Гайдай Диана Витальевна

магистр кафедры экономики

Национального университета биоресурсов и природопользования Украины

Haidai Diana

Master's Student of the Department of Economics

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Степасюк Людмила Михайлівна

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Степасюк Людмила Михайловна

кандидат экономических наук, доцент кафедры экономики

Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины

Stepasyuk Ludmila

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Economics

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

ORCID: 0000-0002-7258-9243

**РОЛЬ ПРИБУТКУ У ПРОГНОЗУВАННІ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ
РОЛЬ ПРИБЫЛИ В ПРОГНОЗИРОВАНИИ РАЗВИТИЯ БИЗНЕСА
THE ROLE OF PROFIT IN FORECASTING BUSINESS
DEVELOPMENT**

Анотація. Стаття присвячена дослідженню сутності прибутку та рентабельності виробництва. Визначена роль прибутку в сучасних умовах як важливої рушійної сили економіки.

Доведено, що прогнозування розвитку бізнесу – це комплекс досліджень всіх сторін фінансово-економічної діяльності за допомогою відповідних джерел інформації, вивчення та вимірювання факторів, резервів та причин, оцінка роботи та порівняння її результатів з витратами, аналіз результатів оцінки та розробка всіх необхідних заходів для ефективної діяльності підприємства.

Використано модель DuPont для аналізу впливу показників на рентабельність власного капіталу. Визначено, що факторний аналіз рентабельності власного капіталу дає можливість з’ясувати вплив факторів, які впливають на результативний показник. Встановлено, що рентабельність власного капіталу залежить від трьох факторів: рентабельності продажів, оборотності активів і структури авансового капіталу. Зазначені фактори узагальнюють усі аспекти фінансово-господарської діяльності підприємства, їх статику та динаміку.

На основі факторної моделі визначено можливості кількісного та якісного росту основних показників фінансово-економічної діяльності підприємства, які виражаються у невикористаних, частково чи нераціонально використаних виробничих ресурсах. Досліджено можливі резерви підвищення прибутку підприємства в сучасних умовах, серед яких основними можуть бути: підвищення обсягів випуску та реалізації продукції, зниження витрат на виробництво та реалізацію продукції, та покращення її якості.

Ключові слова: модель DuPont, підприємство, прибуток, рентабельність власного капіталу, рентабельність активів, факторний аналіз.

Аннотация. Статья посвящена исследованию сущности прибыли и рентабельности производства. Определена роль прибыли в современных условиях как важной движущей силы экономики.

Доказано, что прогнозирование развития бизнеса – это комплекс исследований всех сторон финансово-экономической деятельности с помощью соответствующих источников информации, изучение и измерение факторов, резервов и причин, оценка работы и сравнение ее результатов с затратами, анализ результатов оценки и разработка всех необходимых мер для эффективной деятельности компании.

Использована модель DuPont для анализа влияния показателей на рентабельность собственного капитала. Определено, что факторный анализ рентабельности собственного капитала позволяет выяснить влияние факторов, влияющих на результативный показатель. Установлено, что рентабельность собственного капитала зависит от трех факторов: рентабельности продаж, оборачиваемости активов и структуры авансового капитала. Указанные факторы обобщают все аспекты финансово хозяйственной деятельности предприятия, их статику и динамику.

На основе факторной модели определены возможности количественного и качественного роста основных показателей финансово-экономической деятельности предприятия, которые выражаются в неиспользованных, частично или нерационально использованных производственных ресурсах. Исследованы возможные резервы повышения прибыли предприятия в современных условиях, среди которых основными могут быть: повышение объемов выпуска и реализации продукции, снижение затрат на производство и реализацию продукции и улучшение ее качества.

Ключевые слова: модель DuPont, предприятие, прибыль, рентабельность собственного капитала, рентабельность активов, факторный анализ.

Summary. *The article is devoted to the study of the essence of profit and profitability of production. The role of profit in modern conditions as an important driving force of the economy is determined.*

It is proved that business development forecasting is a set of studies of all aspects of financial and economic activities using appropriate sources of information, study and measurement of factors, reserves and causes, evaluation of work and comparison of its results with costs, analysis of evaluation results and development of all necessary measures for effective activities of the enterprise.

The DuPont model was used to analyze the impact of indicators on return on equity. It is determined that the factor analysis of return on equity makes it possible to determine the influence of factors that affect the performance indicator. It is established that the return on equity depends on three factors: return on sales, asset turnover and the structure of advance capital. These factors summarize all aspects of financial and economic activities of the enterprise, their statics and dynamics.

On the basis of the factor model the possibilities of quantitative and qualitative growth of the basic indicators of financial and economic activity of the enterprise which are expressed in unused, partially or irrationally used production resources are defined. Possible reserves for increasing the company's profit in modern conditions have been studied, among which the main ones may be: increasing the volume of production and sales, reducing costs for production and sales, and improving its quality.

Key words: *DuPont model, enterprise, profit, return on equity, return on assets, factor analysis.*

Постановка проблеми. За сучасних умов господарювання діяльність кожного підприємства є предметом занепокоєння широкого кола учасників ринку, зацікавлених у результатах своєї діяльності. Для того, щоб забезпечити стабільні позиції на ринку, менеджери повинні в першу чергу вміти ефективно оцінити фінансове становище своєї компанії та наявних потенційних конкурентів. Оцінка фінансово-економічних результатів – найважливіша характеристика фінансової діяльності організації, підвищення ефективності якої в сучасних умовах можлива лише на основі вдосконалення внутрішнього планування прибутку та рентабельності підприємства з метою раціонального використання ресурсів і досягнення максимального результату.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В останні роки з питань аналізу фінансового стану, ефективності підприємства та прогнозування перспектив розвитку бізнесу присвятили свої роботи такі вчені як Рогов Є., Соліман М., Кошельок Г. Турило В. Проте, проблема визначення ролі прибутку та основних факторів, що впливають на результативність бізнесу, залишається актуальною [2; 5; 6; 7].

Формування цілей статті. Мета статті полягає у дослідженні внутрішніх та зовнішніх факторів, що впливають на прибуток, його ролі у прогнозуванні розвитку бізнесу, та виявленні резервів підвищення прибутковості підприємства.

Виклад основного матеріалу. Показники рентабельності є найважливішими показниками оцінки фінансово-господарської діяльності підприємства і характеризують як загальну його ефективність, так і прибутковість різних видів діяльності (виробництва, бізнесу, інвестицій). Рентабельність використовується як інструмент інвестиційної політики та ціноутворення, характеризує кінцевий результат діяльності, оскільки його величина показує відношення ефекту до наявних або використаних ресурсів і відображає, як підприємство може ефективно використовувати

свої кошти для максимізації прибутку [4]. Сьогодні немає єдиної думки щодо визначення, аналізу та прогнозу прибутковості, існують розбіжності у трактуванні економічного змісту показників, що може призвести до помилкових висновків в аналітичній роботі. Однак наявна різноманітність у визначенні рентабельності лише свідчить про актуальність теми.

Слід зазначити, що в країнах із розвинутою ринковою економікою торгово-промислові палати, галузеві асоціації чи уряди зазвичай щорічно випускають інформацію про «прийнятні» нормативні значення показників прибутку. Порівнюючи власні показники підприємства з їх допустимими значеннями, можна зробити висновки про його фінансово-економічний стан. В Україні такий підхід поки відсутній, тому єдиною базою для порівняння є інформація про значення показників за попередні роки.

Метод факторного аналізу індексу рентабельності передбачає розкладання вихідної формули якісних і кількісних характеристик інтенсифікації виробництва та підвищення ефективності господарської діяльності. В економічній літературі рекомендовані різні факторні моделі для аналізу різних показників прибутку, починаючи з простого двофакторного і закінчуючи багатофакторним. Вони розкривають причинно-наслідковий зв'язок між фінансовими результатами та показниками фінансового стану підприємства [6].

Найвідомішим методом використання факторного аналізу є пірамідальна структура фінансових коефіцієнтів, яка дає змогу єдиному плану чи таблиці бути лаконічним, але водночас чітко показує декілька аспектів діяльності підприємства, що допомагає зрозуміти зв'язок між ліквідністю та платоспроможністю.

Одним із способів використання відповідних індикаторів для систематичної передачі інформації є використання «моделі DuPont». Показники рентабельності продажів і оборотності активів стали досить поширеними на початку ХХ століття. Однак ці показники

використовуються в певному сенсі несистематично, тобто використовуються самостійно, без посилання на фактори виробництва.

У 1919 році представники фірми Дюпон (The DuPont System of Analysis) запропонували схему факторного аналізу зображену на рис 1.

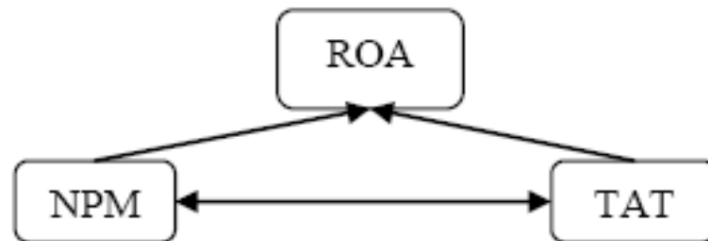

Рис. 1 . Схема моделі Дюпон

У факторній моделі Дюпона вперше пов'язані між собою кілька показників, представлені у вигляді трикутної структури, рентабельність загального капіталу (ROA) використовується як основний показник ефективності капітальних вкладень. Компанія базується на двох факторах: рентабельності продажів (NPM) і ресурсоефективності (TAT) [1].

Математичне подання модифікованої моделі Дюпон має вигляд (1):

$$ROE = \frac{ЧП}{ЧД} \cdot \frac{ЧД}{А} \cdot \frac{А}{ВК} \quad (1)$$

де ROE – рентабельність власного капіталу;

ЧП – чистий прибуток;

А – сума активів організації;

ЧД – (обсяг виробництва) виручка від реалізації;

ВК – власний капітал підприємства.

Наведена вище модель показує, що рентабельність власного капіталу залежить від трьох факторів: рентабельності продажів, оборотності активів і структури авансового капіталу. Значення виділених факторів полягає в тому, що вони узагальнюють усі аспекти фінансово-господарської діяльності підприємства, їх статику та динаміку, в тому числі

бухгалтерську звітність: форму №2 «Звіт про прибутки та збитки» узагальнює перший фактор, другий – активи балансу, третій пасиви балансу [4].

Застосовуючи системний підхід, використовують модель Дюпона для визначення таких основних етапів аналізу:

- узагальнення оцінки ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства;
- оцінка ефективності управління основною (поточною) діяльністю;
- оцінка ефективності управління корпоративними активами (інвестиційна діяльність);
- оцінка ефективності управління фінансами;
- розробка пропозиції щодо подальшої роботи для покращення фінансового стану підприємства.

В таблиці 1 представлені вихідні дані ТОВ «Біотех ЛТД» для розрахунку факторного аналізу рентабельності власного капіталу.

Таблиця 1

**Вихідні дані для факторного аналізу рентабельності власного капіталу
ТОВ «Біотех ЛТД»**

№	Показник	Умовне значення	2018	2020	Відхилення
1	Чистий прибуток, тис. грн	ЧП	7381,0	12875,3	5494,3
2	Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	ЧД	61604,0	78456,7	16852,7
3	Вартість активів, тис. грн	А	61211,5	85302,5	24091,0
4	Вартість власного капіталу, тис. грн	ВК	5393,0	4026,0	-1367,0
5	Рентабельність продажів, (ЧП/ЧД)	а	0,12	0,16	0,044
6	Коефіцієнт оборотності активів, (ЧД/А)	б	1,01	0,92	-0,087
7	Коефіцієнт фінансової залежності (А/ВК)	с	11,35	21,19	9,838
8	Рентабельність власного капіталу (ЧП/ВК)	у	1,37	3,20	1,829

За даними таблиці видно, що всі вихідні показники збільшуються в тій чи іншій мірі. Можна простежити зростання показника рентабельності продажів на - 33,3 %, коефіцієнту фінансової залежності на - 86,7 %, що стосується оборотності активів то тут бачимо зменшення майже на - 9 %.

Результати розрахунків узагальнені в таблиці 2.

Таблиця 2

Вплив факторів на рентабельність власного капіталу

№	Фактори	Розрахунок	Вплив фактору
1	ΔY_a	$\Delta a \cdot b_0 \cdot c_0$	0,506
2	ΔY_b	$a_1 \cdot \Delta b \cdot c_0$	-0,161
3	ΔY_c	$a_1 \cdot b_1 \cdot \Delta c$	1,485
4	Загальний вплив		1,829

Аналіз свідчить, що зростання рентабельності власного капіталу на 1,829 одиниць здійснилося в результаті впливу всіх факторів. Так, збільшення рентабельності продажів призвело до зростання рентабельності власного капіталу на - 0,506 одиниць. Зменшення оборотності активів на - 0,087 обороту викликало зниження рентабельності власного капіталу на 0,161 одиниць, а збільшення коефіцієнту фінансової залежності - до зростання рентабельності власного капіталу на - 1,485 одиниць.

Отже, за результатами досліджень даної факторної моделі всі чинники можуть бути використані як резерви підвищення рентабельності власного капіталу. Крім того, встановлено, що збільшення позикових коштів (зростання фінансової залежності) також призвело до певної міри підвищення рівня рентабельності власного капіталу. Іншими словами, підприємство отримує прибуток у вигляді збільшення норми прибутку на власний капітал на основі фінансових ризиків, які воно несе, та залучених коштів.

Висновки. Отже, пріоритетом державної політики України має бути стабілізація внутрішнього аграрного ринку. Стратегія розвитку кожного підприємства повинна спрямовуватися на підвищення ефективності виробництва та рентабельності підприємства.

Успішний розвиток бізнесу залежить від поліпшення якості продукції, раціонального використання ресурсного потенціалу і як наслідок збільшення прибутковості виробництва. Для підвищення прибутковості підприємства повинні збільшувати обсяги виробництва продукції, розширювати її асортимент, впроваджувати заходи, що сприяли б підвищенню продуктивності праці та використовувати з максимальною віддачею всі ресурси, що є в його наявності.

Література

1. Корпоративний менеджмент. Метод «Дюпон». URL: <http://www.cfin.ru/chuvakhin/dupont.shtml>
2. Кошельок Г. В. Факторний аналіз рентабельності власного капіталу підприємства. Економіка і суспільство. 2016. № 7. С. 361–368.
3. Офіційний сайт ТОВ «Біотех ЛТД». URL: <https://bioteh.com.ua/>
4. Подольська В.О., Яріш О.В. Фінансовий аналіз: Навч. посібник. К. Центр навчальної літератури. 2007. 488 с.
5. Rogova E. Dupont Analysis of the Efficiency and Investment Appeal of Russian Oil-Extracting Companies. Business and Management 2014: 8th International Scientific Conference, May 15–16, 2014, Vilnius, Lithuania. P. 164–171.
6. Soliman M. The Use of DuPont Analysis by Market Participants. The Accounting Review. 2008. №3. P. 823–853.
7. Турило А.М. Методологічні підходи до оцінки фінансової діяльності підприємства. Фінанси України. 2007. №3. P. 100-104.

References

1. Corporate management. DuPont method, available at: <http://www.cfin.ru/chuvakhin/dupont.shtml>
2. Koshelyok, G.V. and Malyshko, V.S. (2016), "Factor analysis of the return on equity of the enterprise", *Economy and Society*, vol. 7, pp. 361-368.
3. Official site of Biotech LTD, LLC, available at: <https://bioteh.com.ua/>
4. Podolskaya, V.O. and Yarish, O.V. (2007), *Finansovyi analiz [Financial Analysis]*, Tsentri navchalnoi literatury, Kyiv, Ukraine, p. 488.
5. Rogova, E. (2014), "Dupont Analysis of the Efficiency and Investment Appeal of Russian Oil-Extracting Companies", 8th International Scientific Conference "Business and Management 2014", May 15–16, 2014, Vilnius, Lithuania, pp. 164–171.
6. Soliman, M. (2008), "The Use of DuPont Analysis by Market Participants", *The Accounting Review*, vol. 3, pp. 823–853.
7. Turilo, A.M. (2007), "Methodological approaches to the estimation of financial activity of the enterprise", *Finances of Ukraine*, vol. 3, pp. 100-104.